

Rechtskundig Weekblad

Vereniging zonder winstgevend doel

Verschijnt elke Zondag

Abonnementsprijs : 300 fr. per jaar

Postcheckrekening N° 3185.22

Beheer en Redactie : Mr René VICTOR, Justitiestraat, 21, Antwerpen.

HET STAATSNODDRECHT EN DE NORMATIEVE WETENSCHAP

Ook de rechtswetenschap is, na de verwoestende oorlog, voor een dringend noodzakelijke wederopbouw geplaatst. De regels, welke de orde van de samenleving bepalen, werden tijdens het conflict zeker niet minder geschokt dan het economisch bestel of de uiterlijke gedaante van onze steden en dorpen. Sterker nog, zij werden in hun beginsel, in hun oorsprong aangetast door een vreemde, vijandige idee, de idee van het nationaal-socialisme.

De beslissing in de strijd is echter reeds lang gevallen. Met een grote dapperheid en energie heeft de rechtswetenschap haar herstel ter hand genomen en steeds duidelijker en bewuster geeft zij uiting aan het alom heersende verlangen : terug te keren in de veilige banen van het vooroorlogse rechtssysteem, het fijn uitgebalanceerde evenwicht tussen gezag en vrijheid en de onbetwiste suprematie van de wettelijke norm. Doch niettegenstaande alle hardnekkige pogingen is er tegen wil en dank een vreemde eend in de bijt achtergebleven : het staatsnoodrecht.

De levendige discussie rondom en de uitvoerige schriftelijke bespreking van dit onderwerp bewijzen, dat het staatsnoodrecht in het kader van de bestaande rechtswetenschap steeds als een vreemd element is gevoeld. In Nederland werd de oude dissertatie van Mr. Prins uit het jaar 1911 terug van de boekenplanken gehaald en wierpen vooraanstaande juristen als Van Dulleman, Van der Pot, Kranenburg, Duynstee zich met kracht op de betwiste materie. Het vraagstuk van het staatsnoodrecht staat niet gelijk met een willekeurig juridisch detailprobleem; de grondbeginselen van de rechtswetenschap zijn er immers onmiddellijk mede gemoeid. Omdat men intuïtief voelde, dat hierdoor het hele rechtssysteem werd bedreigd wekte het onrust in de juridische kringen. Terecht schreef het Nederlands Juristenblad van 13 Juli 1946 in het verslag van een vergadering : « De

naoorlogse maatschappij vertoont een verschijnsel, dat ons juristen ten zeerste raakt en met grote zorg vervult : het sterk gedaalde normbesef, dat men in allerlei *kringen* ontmoet. »

Ziehier het probleem van het staatsnoodrecht in geheel zijn belangrijkheid en wellicht ook in zijn geduchtheid geformuleerd. Het staatsnoodrecht tast het normbesef, het normatieve karakter van de bestaande rechtswetenschap in zijn wortel aan. Het is geen toevalligheid, dat de nood in de normatieve rechtswetenschap een slechts zeer achteruitgeschoven en met garanties omringde positie kon innemen. Noodrecht in welke vorm ook, was het stiefkind van de normatieve rechtswetenschap, omdat het in wezen met het zuiver normatieve in strijd was. Het noodrecht in de vorm van de noodweer, van de civielrechtelijke en strafrechtelijke overmacht, van de averij bezat in de normatieve wetenschap het karakter van een helaas onmisbaar correctief, waardoor de rechtswetenschap voor een al te grote *discrepantia* met de ongedurige, onoverzichtelijke werkelijkheid moest worden behoed. De ingewikkelde formulering van het noodweerartikel uit het Nederlandse wetboek van strafrecht (art. 41) of van gelijkwaardige bepalingen uit andere Europese strafwetboeken is historisch verklaarbaar en door de vrees, dat het noodrecht een te ruime plaats in het recht zou gaan innemen en door de wens door waarborgen van allerlei aard de werking ervan in te perken. Zoals bekend heeft de strafrechtelijke noodweer in vroegere tijden in de vorm van het recht van vete en het weerstandsrecht een veel ruimer plaats in het rechtsleven ingenomen. Met de overmacht is dit hetzelfde geval. Haar werking is negatief en voorlopig omschreven. Er zijn zelfs schrijvers en rechterlijke beslissingen geweest, die de stelling hebben verdedigd dat in geval van noodweer en strafrechtelijke overmacht de « onrechtmatigheid » bleef bestaan, doch slechts de « straf-

baarheid » werd opgeheven, en in geval van civiel-rechtelijke overmacht de « schuld » bleef bestaan, doch slechts de « aansprakelijkheid » al dan niet tijdelijk verdween. Radicaler kan de vreemdheid van het noodrecht niet worden uitgedrukt : de nood doet aan het « recht » niets af, tempert alleen de « feitelijke » gevolgen.

In het systeem van de normatieve rechtswetenschap was deze terugdringing van elk noodrecht in het louter negatieve en feitelijke geheel consequent. Bestaande geheel uit een harmonie van vooraf bepaalde algemene normen, is het optreden van een concreet en onmiddellijk dringend feit in dit gave systeem een storende disharmonie.

Thans moeten wij evenwel het merkwaardig feit constateren, dat het noodrecht een beslissend, doorslaggevend en positief rechtscheppend element van de na-oorlogse samenleving is geworden. Het noodrecht is uit zijn achteruitgeschoven, miskende positie naar voor getreden en heeft met een breed gebaar — dikwijls met miskenning van de vereerde normen — de beginselen van de samenleving nieuw gelegd. Voor een ogenblik is het noodrecht van stiefkind tot koning der rechtswetenschap geworden ! In de bestaande rechtswetenschap is m.i. maar één geval te bedenken van positieve rechtschepping door het feit van de nood en het feit van de toevallige aanwezigheid van een bepaalde lading : de avery-grosse (artikel 147 Belgisch Wetboek van Koophandel; artikel 699 Nederlands Wetboek van Koophandel), het moderne resultaat van de Lex Rhodia de jactu. Doch wat de nood in het recht nu ondernam was oneindig fundamenteeler en omvangrijker dan een nietig detail als de averij. De rechtmatigheid van regeringen, van zeer diep ingrijpende wetten, van de meest verregaande vrijheidsberoving en zelfs van de beschikking over het leven van de burger, werd door het noodrecht zonder aarzeling aan een fundamentele vernieuwing onderworpen.

Ook in en na de wereldoorlog van 1914-1918 heeft Europa het verschijnsel van het noodrecht gekend. Er is enige tijd aandacht aan besteed in de juridische literatuur, doch het is zowel in het leven als in de theorie onder de idealistische stortvloed van het herlevend « normbesef » na die oorlog, spoedig in vergetelheid geraakt. De toestand na deze laatste oorlog is echter in wezen een andere. Het noodrecht vertoont thans noch in het leven noch in de theorie de minste neiging tot verdwijnen. Er zit in deze tijd een stuk ruwe onverteerbare feitelijkeheid. Men kan het ook negatief « het dalend normbesef » van alle kringen noemen. Nog steeds en dit bijna drie jaar na de oorlog — dus na de onmiddellijke nood — worden dagelijks mensen tot zware straffen veroordeeld, op grond van daden in de oorlog gepleegd, die niet normatief — dus tevoren — waren strafbaar gesteld. De financiële politiek blijft geheel op de basis van de nood opgebouwd. Het Nederlands staatsrecht bevindt zich op de basis van de « Indische nood » in een uitermate wankel en veranderlijke positie, zonder dat normatief — dus tevoren — deze veranderingen grondwettelijk zijn vastgelegd. Kort en goed, in de worsteling van het gebeuren blijft het noodrecht, geheel in strijd met de normatieve traditie, een bepalende, soms beslissende plaats in de na-oorlogse rechtschepping innemen en het is de zaak van de rechtsphilosoof en de jurist dit feit wetenschappelijk te doordenken en te verantwoorden.

* * *

Wat is noodrecht?

Het noodrecht is : de eisen van het bestaan als recht.

In het noodrecht wordt het recht door de feiten gedictéerd of liever vallen feit en recht in een geheel samen. In dit opzicht komt het noodrecht met het gewoonterecht overeen. Ook in het gewoonterecht is het feitelijke tevens het rechtmatige. Het is niet toevallig, dat het gewoonterecht eveneens niet gezien en bemind werd in de normatieve wetenschap. Ook dit recht was haar te « feitelijke ». Haar oordeel luidt kort, bondig en vernietigend : « Gewoonte geeft geen regt dan alleen wanneer de wet daarop verwijst » (art. 3 Nederl. Wet van 15 Mei 1829, houdende algemene bepalingen der Wetgeving van het Koninkrijk). Daarmee is het gewoonterecht als zodanig vernietigd en de normatieve hiërarchie ingesteld. Het is bekend, dat ook dit niet altijd zo is geweest en overal zo is. Het « droit coutumier » heeft eens een eigen bepalende plaats ingenomen en bekleedt die in het Engelse Recht nog steeds.

Het gewoonterecht laat zich echter « normaliseren », doch het noodrecht niet. Noodrecht dat « genormaliseerd » is, houdt op noodrecht te zijn en wordt normatief recht. Daarom moet bezwaar gemaakt worden tegen de bekende onderscheiding, welke ook Mr Prins in zijn dissertatie ontwerpt tussen « objectief » en « subjectief noodrecht ». « Objectief noodrecht » noemt hij het normatieve recht, dat door de wetgever tevoren voor een eventuele nood wordt geschapen (b.v. wetten op de staat van oorlog en op de staat van beleg); « subjectief noodrecht » noemt hij de door de overheid in onmiddellijke nood genomen beslissingen, welke op generlei norm steunen, doch rechtstreeks voortvloeien uit de noodzaak het bestaan van het gemenebest veilig te stellen.

Alleen het z.g. « subjectieve noodrecht » is noodrecht in de ware zin van het woord. Het objectieve noodrecht speelt zich geheel af binnen de perken van het gave « normatieve » rechtssysteem en schept theoretisch ook geen enkele moeilijkheid. In het subjectieve noodrecht echter breekt de norm onder de druk van het bestaan. Het bestaan en zijn eisen vieren in het noodrecht de boventoon.

Nooit werd in de rechtsphilosophie van het normativisme — zover wij tenminste konden nagaan — « het bestaan » als een doorslaggevende bron van het recht genoemd. Integendeel, alles wat met het « bestaan » samenhangt, wordt op grond van de onvoorwaardelijke onderscheiding van « sein » en « sollen » uit de wijsbegeerte van het recht gebannen. Het noodrecht in de vorm van « recht als feit » zou wellicht in de moderne « rechtssociologie » een plaats kunnen vinden, doch evenals door de orthodoxe rechtsphilosophie de « sociologische » rechtsopvatting naar het gebied der « feiten-wetenschap » werd verwezen, zo ook zal waarschijnlijk het noodrecht met zijn nadruk op de rechtskracht van het

bestaan uit deze filosofie worden gebannen. Het normatieve systeem is op de principiële afkerigheid van alles wat feitelijk is gebaseerd. Zijn eerste en leidinggevende onderscheiding is die tussen het feitelijke en het recht (sein en sollen), met dien verstande, dat het rechtmatige een consequente aaneenschakeling van vooraf bepaalde normen is en elk feit uit zijn perken verbannt. Het optreden van het noodrecht is daarom temidden van de normatieve rechtswetenschap zo verontrustend en revolutionair, omdat het « de feitelijke-noodzaak-van-het-bestaan », afgezien van voorafbepaalde normen, als rechtmatig aanvaardt. In de filosofie van het Thomisme wordt de stelling verdedigd, dat in het geval van het ontbreken van de « necessaria vitae » de mens zich datgene — ongeacht geboden of verboden — mag toeëigenen, wat hij voor het bestaan nodig heeft. Voor de eisen van het bestaan houdt elke norm halt. Dit is noodrecht van het zuiverste water.

Omdat het noodrecht als uitvloeisel van het bestaan niet meer zuiver verstandelijk, doch intuïtief is, is het begrijpelijk ook, dat het zulke geweldige weerstand opwekt in de kringen van het normatieve recht. In de nood gebiedt het bestaan en het bestaan is geen logische categorie, maar een stuk levende werkelijkheid, waarin alle vitale, onderbewuste en bewuste factoren van het menschenleven een doorslaggevende rol spelen. Het is wellicht niet toevallig, dat het noodrecht optreedt in een tijd, waarin de verlatenheid van het rationale algemeen begint te worden en waarin de wijsbegeerte zich door de sociologie en door het existentialisme van het zuivere idealisme tracht te ontdoen. Ook kan de mening worden vooropgezet, dat het noodrecht in de rechtswetenschap het existentialisme in de rechtstheorie betekent: de doordringing van de concrete, onafgeleide en feitelijke factoren in het recht, het einde van de uitsluitende suprematie van de norm. In ieder geval gebiedt de wetenschappelijke eerlijkheid te constateren, dat het na-oorlogse rechtsleven onder de invloed van het noodrecht van een geheel andere geest is bezielde en zich langzamerhand schijnt te hervormen van een ander beginsel uit dan het louter normatieve. Op grond van de eisen van het bestaan is met grondwetten en wetten gebroken. En terecht gebroken, want het leven en het bestaan van het volk gaan vóór de normen. Op basis van de nood is het belangrijkste beginsel van het strafrecht, de meest koninklijke formulering van het oude normbesef: « nulla poena sine lege praevia poenali » terzijde geschoven. De discussie over de rechtmatigheid van de overstelpende vele, met de norm strijdige beslissingen is afgesneden — en in het kader van het veranderde wereldbeeld terecht — met een beroep op de nood van het bestaan, het staatsnoodrecht. Hier houden de redenering en de gedachtenwisseling op, wijl hier de werkelijkheid zelf haar onverbidde taal spreekt.

* * *

De juristen, die ik tevoren heb opgenoemd en die zich met het probleem van de nood hebben bezig gehouden, hebben m.i. deze fundamentele verandering, welke door het noodrecht in het bestaande

normatieve systeem veroorzaakt werd, onvoldoende in het daglicht gesteld. Eenerzijds putte men zich uit in de beschrijving van het vele noodrecht in Europa na de voorlaatste en laatste wereldoorlog, anderzijds wierp men zich met alle kracht op het vraagstuk van de legalisatie der wetsbesluiten en op het toetsingsrecht van de rechter. Doch de kern van het probleem van het noodrecht, zoals het geldt en blijkbaar blijft gelden in de wereld, en waaruit alle juridische detailproblemen voortvloeien, werd niet geraakt.

Mr van Dulleman besteedt in zijn brochure « Staatsnoodrecht en rechtstaat » vrijwel alle plaats aan descriptieve behandeling van noodrecht, zonder klare typering van het fundamentele onderscheid tussen objectief en subjectief noodrecht en zonder uitdrukkelijk te wijzen op de omverwerpende consequentie van de noodrechtgedachte. De professoren van der Pot en Kranenburg verleggen het probleem voornamelijk naar de vraag van het toetsingsrecht en doen m.i. eveneens te weinig uitkomen, dat de normatieve wetenschap door het noodrecht in wezen wordt doorkruisd en op losse schroeven gezet.

Het tragische van de rechtswetenschap in en na deze oorlog is, dat zij met inzet van al haar krachten en dikwijls zelfs met betaling van het bloed harer sterkste denkers voor de handhaving van het « normbesef » heeft gestreden en dat zij — nu de strijd geëindigd is — zal moeten bekennen, onder invloed van de aanvaarding van het noodrecht, zelf in belangrijke mate het normbesef te zijn kwijt geraakt. De strijd van de beschaafde wereld in deze oorlog was gericht tegen het feitelijke, dat de normen verwoestte, doch hij is geëindigd met de aanvaarding van het feitelijke noodbeginsel, dat de normen terzijde stelde.

Onlangs heeft de Utrechtse hoogleraar Pompe te Leuven een voordracht gehouden over de politieke rechtspraak (1) en daarin de opvatting verdedigd, dat de terzijde stelling van artikel 1 van het Nederlandse Wetboek van Strafrecht (artikel 2 Belgisch Wetboek van Strafrecht), gerechtvaardigd was, wanneer het bestaan en de onafhankelijkheid van het volk het eiste. Doch is het geen tragische samenhang van omstandigheden, dat het beruchte rechtsbeginsel van het nationaal-socialistisch « Recht ist was dem Volke nützt » geheel dezelfde betekenis bezit? Ook de nationaal-socialisten hebben hun recht gebaseerd op de gebiedende eisen van het bestaan. De toonaangevende Duitse theoreticus Carl Schmidt heeft in zijn brochure: « Ueber die drei Arten des rechtswissenschaftlichen Denkens » (1934) het normatieve recht in beginsel tegenover het « Dezisionismus » en het « konkrete Ordnungsdenken » geplaatst en in deze beide laatste leidinggevende factoren der Duitse rechtswetenschap gezien. Doch wat is het noodrecht anders dan een verwaarlozing der normen en een « decisie » in een « concrete situatie »?

In de geschiedenis der volkeren moeten menigmaal elementen worden verwerkt, die in het geldende systeem niet passen, ja het omverwerpen. Wanneer de tijd nieuwe factoren eist zullen wij hen moeten aanvaarden, of wij ze toejuichen of niet. Doch de eerlijkheid gebiedt, dat wij uit deze nieuwe factoren

de theoretische consequentie trekken en de gedachte doen beantwoorden aan de zich ontwikkelende werkelijkheid. De huidige rechtswetenschap worstelt hardnekkig om de herwinning van haar traditionele gestalte, doch zij zal moeten erkennen, dat het

noodrecht, dat zij aanvaardt, een beginsel is dat haar systeem verstoort.

Mr. H. Van der Velden.

(1) Deze redevoering kan helaas niet letterlijk worden geciteerd, omdat zij niet schriftelijk is verschenen.

RECHTSPRAAK

HOF VAN VERBREKING

1e Kamer — 19 Juni 1947.

Eerste Voorzitter : M. Soenens.

Raadsheer-Verslaggever : M. Fontaine.

Advocaat-Generaal : M. Janssens de Bisthoven.

Erfregeling der kleine nalatenschappen. — Omvang van het recht van overneming. — Kan een bos als behorend tot de over te nemen gronden worden beschouwd?

Het recht van overneming krachtens art. 4 van de wet van 16 Mei 1900 — die van enge interpretatie is, daar zij van het gemeen recht afwijkt — strekt zich niet uit tot het stuk grond, waarvan de de cujus alleen de ingebruikneming ten tijde van zijn overlijden, op het oog had.

Een bos kan niet aangezien worden als een grond in de betekenis, die door art. 4 van de wet van 16 Mei 1940 daaraan gehecht wordt, te weten een grond, afhangende van een landbouwbedrijf en dienende tot bebouwing.

Cs. Grysolle-van Wayenberg t/ cs. Grysolle-Caudron.

Gelet op het bestreden vonnis op 6 Juli 1945 gewezen door de Vrederechter van het kanton Dendermonde;

Over het eerste middel : schending van artikel 97 der Grondwet; van artikelen 1 en 4 van de wet dd. 16 Mei 1900 op de erfregeling van de kleine nalatenschappen;

doordat het bestreden vonnis niet heeft vastgesteld dat het geheel inkomen van de onroerende goederen het kadastraal inkomen in het geheel 4.200 frank niet overtrof, dan wanneer de wet dd. 16 Mei 1900 op de erfregeling van de kleine nalatenschappen slechts van toepassing is wanneer het kadastraal inkomen in het geheel van de tot de nalatenschap behorende onroerende goederen 4.200 frank niet overtreft (artikel 1);

doordat, anderzijds, het bestreden vonnis niet vastgesteld heeft dat de echtgenote, verweester, die het recht tot overneming wilde uitoefenen, mede-eigenaarster was, hoofvereiste om, luidens artikel 4 van de wet dd. 16 Mei 1900, het recht tot overneming te kunnen uitoefenen;

doordat dus het vonnis niet ten genoegen der wet gemotiveerd is;

Overwegende dat aanleggers vóór de rechter de ontvankelijkheid niet betwist hebben van de vordering van de rechtsvoorganger van verweerders om de ene of de andere van de in het middel aangeduide redenen; dat het bestreden vonnis vaststelt dat aanleggers zich beperkt hebben bij de bewering

dat een zeker perceel grond en een bos in de overneming niet mochten begrepen worden;

Overwegende dat de rechter dus niet verplicht was uitdrukkelijk vast te stellen dat de in het middel bedoelde voorwaarden tot de ontvankelijkheid van de vordering verenigd waren;

Dat het middel in rechte niet opgaat;

Over het tweede middel : schending van artikel 4 van de wet dd. 16 Mei 1900 op de erfregeling van de kleine nalatenschappen, en voor zoveel als nodig schending van artikel 97 der Grondwet;

doordat, alhoewel die bepaling van de wet zegt dat alleen die gronden het voorwerp van de overneming kunnen zijn die de bewoner van het huis persoonlijk en voor eigen rekening in gebruik had, het bestreden vonnis, ten bate van de eerste verweester het recht tot overneming aanneemt van een perceel grond dat, tijdens het overlijden, door een derde persoon bezet was, en van een bos van populieren en van schaarhout;

Overwegende dat artikel 4 van de wet dd. 16 Mei 1900 beschikt dat de echtgenoot van de de cujus kan overnemen, namelijk, de gronden die de bewoner van het huis persoonlijk en voor eigen rekening in gebruik had;

Overwegende dat het bestreden vonnis beslist dat het recht van overneming wordt toegepast op een te Mespelaere gelegen stuk grond nr 451, b/2 dat, tijdens het overlijden van de de cujus, door een derde in gebruik was genomen, om de reden dat de eigenaar, sedert December 1943 reeds, een wettelijke opzegging had gegeven « ten einde persoonlijke ingebruikneming »; dat het eveneens beslist dat het recht van overneming wordt toegepast op een bos van populieren en van schaarhout, gelegen te Gijsegem en gekadastraerd Wijk A nr 65 a-686 en 69, om de reden dat de de cujus, landbouwer, en wagenmaker van beroep, er regelmatig en ten gepasten tijde de nodige grondstoffen uittrok voor de uitoefening van zijn stiel en het onderhoud van zijn gezin;

Overwegende dat de wet dd. 16 Mei 1900, die van het gemeen recht afwijkt, dient streng uitgelegd; dat ze tot doel heeft het behoud van de kleine landbouwbedrijven te verzekeren; dat het bestreden vonnis, door gezegde wet toe te passen op een stuk grond dat de de cujus tijdens zijn overlijden niet persoonlijk in gebruik had, doch dat hij slechts het inzicht had in gebruik te nemen, alsmede door ze toe te passen op een bos, dan wanneer slechts als een grond kan aangezien worden, in de bepaalde zin welke artikel 4 der wet aan dat woord geeft : een deel grond afhangende van een landbouwbedrijf en

dienende tot de bebouwing, de in het middel bedoelde bepalingen geschonden heeft;

Om die redenen :

Verbreekt het bestreden vonnis, doch in zover slechts het beslist dat de door de rechtsvoorganger van verweerders uitgeoefende overneming een te Mespelare nr 451 b/2 gelegen stuk grond en een te Gijsegem gelegen bos van populieren en schaarhout, er gekadaastreerd wijk A nr 65a, 686 en 69, begreep;

Verwerpt de voorziening voor het overige;

Veroordeelt de aanleggers tot 2/3 en verweerders tot het overblijvende derde der kosten;

Beveelt dat onderhavig arrest zal overgeschreven worden op de registers van het Vredegerecht van het kanton Dendermonde en dat melding er van zal gemaakt worden op de kant van de gedeeltelijk vernietigde beslissing;

Verwijst de zaak aldus omschreven naar de Vrederichter van het kanton Aalst.

HOF VAN VERBREKING

2e Kamer. — 9 Juni 1947.

Voorzitter : M. Wouters.

Raadsheer-Verslaggever : M. Vander Mersch.

Eerste Advocaat-Generaal : M. Hayoit de Termicourt.

Heling. — **Vervoer van dieren zonder wettelijke begeleidingspapieren.** — **Bestanddelen en bewijs der heling.**

Het misdrijf van heling, in de zin van art. 505 S.W., is een gevolg, en daarom essentieel afhankelijk van het bestaan ener strafbare hoofdhandeling. Heling kan slechts bestaan in zoverre het bewijs is geleverd van een misdrijf, waardoor de vermoedelijk geheele zaak werd weggenomen of verduisterd of door middel van het misdrijf werd verkregen.

Het feit, dat dieren zonder wettelijke begeleidingspapieren vervoerd worden, is door geen enkele wetsbepaling als een wettelijk vermoeden van de strafbare oorsprong dezer dieren gesteld.

Rommens Frans.

Gelet op het arrest van het Hof van Beroep te Brussel d.d. 7 Maart 1947 :

Over het zesde middel bestaande hierin dat de bestreden beslissing de misdaad of het wanbedrijf die ten grondslag liggen van de heling niet met zekerheid bepaalt of uitsluitend steunt op een vermoeden, en dat de betichting derhalve in geen mate is bewezen :

Overwegende dat, als antwoord op de besluiten, waarbij aanlegger vóór het Hof van Beroep opwierp dat « uit geen enkel element der zaak was gebleken dat aanlegger de vijf vaarzen zou verkregen hebben ten gevolge van een misdrijf of een misdaad, dat het niet voldoende was dat de geheele zaak schijnbaar onrechtmatig zou zijn verkregen en dat de onrechtmatige verkrijging van het verheelde voorwerp op ondubbelzinnige wijze diende te worden bewezen », het bestreden arrest zich beperkt te verklaren dat « het genoegzaam was bewezen door de behandeling vóór het Hof dat de vaarzen niet

waren begeleid van de wettelijke bescheiden die het bezit ervan moesten rechtvaardigen en dat deze omstandigheid voldoende is om de delictueuze oorsprong van die dieren te bewijzen » ;

Overwegende dat het wanbedrijf van heling voorzien bij het art. 505 van het Strafwetboek een gevolgmisdrijf is dat voornamelijk afhankelijk is van het bestaan van een strafbare hoofdhandeling; dat het slechts bestaat voor zover het rechtmatig bewijs worde voorgebracht van een misdaad of een wanbedrijf waardoor de vermeend geheele zaak werd weggenomen of verduisterd of met behulp waarvan zij werd verkregen; dat derhalve een veroordeling wegens heling enkel kan worden uitgesproken wanneer in de rechterlijke beslissing op wettige en zekere wijze wordt vastgesteld dat de vermeend geheele zaak wel degelijk afkomstig is van een handeling die door de wet misdaad of wanbedrijf wordt geheten;

Overwegende dat het feit dat vervoerde dieren niet begeleid zijn van de wettelijke bescheiden die het bezit ervan verrechtvaardigen, door geen enkel wetsbepaling wordt ingesteld als geldend wettelijk vermoeden van de delictueuze herkomst dezer dieren; dat het arrest onzeker laat het punt of de rechter zijn beslissing heeft gegrond op dergelijk vermoeden of op feitelijke omstandigheden die de zaak eigen zijn;

Overwegende dat het bestreden arrest derhalve art. 97 der Grondwet heeft geschonden;

Om die redenen :

Verbreekt het bestreden arrest;

Beveelt dat onderhavig arrest zal overgeschreven worden op de registers van het Hof van Beroep te Brussel en dat melding er van zal worden gemaakt op de kant van de vernietigde beslissing;

Verwijst de zaak naar het Hof van Beroep te Gent;

Kosten ten laste van de Staat.

HOF VAN VERBREKING

2e Kamer. — 9 Juni 1947.

Voorzitter : M. Wouters.

Raadsheer-Verslaggever : M. de Cocquéau des Mottes.
Eerste Advocaat-Generaal : M. Hayoit de Termicourt.

Grondbelasting. — **Door welke personen is zij verschuldigd?**

Krachtens art. 11, par. 1, van de samengeschatte wetten op de inkomstenbelastingen — die op enge wijze moeten geïnterpreteerd worden — is grondbelasting alleen verschuldigd door de eigenaar of de bezitter van een onroerend goed of door de titularis van een zakelijk recht op het onroerend goed.

Nationale Maatschappij der Belgische Spoorwegen
t/ Belgische Staat (Minister van Financien).

Gelet op het bestreden arrest op 17 April 1946 gewezen door het Hof van Beroep te Gent;

Over het tweede middel, eerste onderdeel : schending van art. 11 par. 1 der wetten op de inkomsten-

belasting, samengeordend bij Besluit-Wet van 3 Juni 1941 en, voor zover als nodig, bij die van 12 September 1946 (art. 11 der wet van 29 October 1919), van artikelen 1 en 4 der wet van 23 Juli 1926 tot oprichting van de Nationale Maatschappij der Belgische Spoorwegen, van artikelen 4, 5, 7, 8, 9, 10 en 16 der statuten van deze Maatschappij, goedgekeurd bij Koninklijk Besluit van 7 Augustus 1926, en van artikelen 537, 538, 1128 en 2226 van het Burgerlijk Wetboek, van art. 1 der wet van 25 Juli 1891 op de politie der Spoorwegen, en van artikelen 97 en 110 van de Grondwet,

waardoor het bestreden arrest, zonder te betwisten dat de eiseres noch eigenares, noch bezitster, noch erfpachteres, noch opstalhoudster, noch vruchtgebruikster was van het belaste perceel, eigendom van de Staat op het ogenblik van de oprichting van de Maatschappij, en zonder te betwisten dat dit goed deel uitmaakte van het openbaar domein, — waaruit eiseres besloot dat zij bij ontstentenis van een dezer hoedanigheden in hare hoofde niet kon onderworpen worden aan de grondbelasting, — de betwiste aanslag nochtans handhaaft om reden dat de opsomming dezer hoedanigheden door art. 11 der samengeordende wetten op de inkomstenbelasting niet beperkend, maar aanwijzend is en moet worden uitgebreid tot alle genietters van bezettingsrechten,

dan wanneer : 1) de grondbelasting slechts aan de Staat kan verschuldigd zijn door de eigenaar, bezitter, erfpachter, opstalhouder, of vruchtgebruiker der belastbare goederen, daar deze opsomming beperkend is als beschikking waarbij een belasting wordt geheven,

2) de eiseres bezit slechts een persoonlijk, roerend en tijdelijk exploitatie- en genotrecht, op last van teruggave, met betrekking, tot het laatste perceel, welk recht bij haar werd ingebracht door de staat, eigenaar van dit perceel bij haar oprichting, als terrein ten gebruike van de Spoorweg en aanhorigheden en onroerend goed nodig tot het exploiteren van de spoorwegen, als zodanig deel uitmakende van het openbaar domein en derhalve niet vatbaar om met welkdanig zakelijk recht te worden belast;

waardoor, ten minste, het betwist arrest, door het handhaven van de aanslag van de grondbelasting van de eiseres, onder voorwendsel dat zij «genieter van bezettingsrechten» zou zijn zonder verdere nadere bepaling in zake de aard van het recht, zakelijk of persoonlijk, krachtens welke de eiseres zich dit genot had kunnen verzekeren, niet overeenstemt met de besluiten van de eiseres volgens welke de grondbelasting slechts kon verschuldigd zijn door de houder van een zakelijk recht op het goed en daardoor het Hof van Verbreking in de onmogelijkheid heeft gesteld de wettelijkheid te controleren van zijn beslissing in zake de werkelijkheid en de aard van het persoonlijk of zakelijk recht, toegekend aan de eiseres met betrekking tot het belaste perceel en in zake het feit te weten of dit recht het toepassen, op de eiseres, van de grondbelasting rechtvaardigde;

Overwegende dat het bestreden arrest zijn beschikkend gedeelte steunt op de beschouwing dat

de bij art. 11 par. 1 der samengeschaalde wetten op de inkomstenbelastingen gedane opsomming van de belastingschuldigen slechts aanwijzend is en moet uitgebreid worden tot alle genietters van bezettingsrechten;

Overwegende dat het arrest, door aldus te beslissen dat gezegd art. 11 par. 1 van toepassing was op andere personen dan de eigenaar, de bezitter van een onroerend goed of de titularis van een zakelijk recht op het onroerend goed, het principe heeft miskend luidens hetwelk de belastingwetten strikt dienen geïnterpreteerd en hoger gemeld artikel 11 heeft geschonden;

Dat het middel dus gegrond is;

Om die redenen :

Verbreekt het bestreden arrest;

Beveelt dat onderhavig arrest zal overgeschreven worden op de registers van het Hof van Beroep te Gent en dat melding er van zal worden gemaakt op de kant van de vernietigde beslissing;

Laat de kosten ten laste van de Staat;

Verwijst de zaak naar het Hof van Beroep te Brussel.

HOF VAN VERBREKING

2e Kamer. — 9 Juni 1947.

Voorzitter : M. Wouters.

Raadsheer-Verslaggever : M. Simon.

Eerste Advocaat-Generaal : M. Hayoit de Termicourt.

Cassatie. — Procedure voor het Hof van Verbreking. —
Memorie neergelegd na de vaststelling der zaak.

De aanlegger in verbreking, die de zaak voor het Hof van Verbreking wil pleiten, zal zijn middelen uiteenzetten in een memorie, die vooraf en minstens acht dagen vóór de terechtzitting, aan het Openbaar Ministerie moet medegedeeld worden. Wanneer dit voorschrift betreffende de termijn niet wordt nagekomen en de memorie eerst na de vaststelling der zaak wordt neergelegd worden de in de memorie uiteengezette middelen door het Hof niet onderzocht. (Besluit van de Prins Souverein van 15 Maart 1815, art. 53.)

Jossa Georges t/ Mayné Raymond.

Gelet op het bestreden vonnis gewezen op 24 Januari 1947 door de Correctionele Rechtbank te Mechelen, naar dewelke het Hof de zaak had verwezen om uitspraak te doen in hoger beroep over de burgerlijke vordering ingesteld door Mayné tegen aanlegger;

Overwegende dat de zaak vastgesteld werd op de terechtzitting d.d. 21 April 1947 en op aanvraag van aanlegger, verschoven naar de zitting van heden;

Dat op 24 April 1947 aanlegger een verzoeg tot staving der voorziening ter griffie van het Hof heeft neergelegd, dus nadat de termijn bepaald door art. 53 van het Besluit van de Prins Souverein d.d. 15 Maart 1815 verstreken was;

Dat het Hof de bij dit verzoeg aangevoerde middelen niet kan inachtnemen;

Dat terzake burgerlijke vordering, het Hof geen middelen tot verbreking ambtshalve opwerpt;

Om die redenen :

Verwerpt de voorziening;

Verwijst aanlegger in de kosten.

NOOT: Art. 53 van het Besluit van de Prins Souverein luidt als volgt: « Le demandeur en cassation ou la partie civile qui voudra plaider l'affaire, indiquera ses moyens dans un mémoire qui sera préalablement communiqué au ministère public, huit jours au moins avant l'audience ».

Betreffende de procedure voor het Hof van Verbreking, vgl. H. Simont, Des pourvois en cassation en matière civile, 1933, p. 112 e.v.; dezelfde in Rép. prat. du droit belge, V^e. Pourvoi en cassation en matière civile, nrs 295 e.v..

HOF VAN BEROEP TE GENT

1e Kamer — 5 Juli 1947.

Voorzitter : M. Heyvaert.

Raadsheren : M.M. Van Winckel en De Brabandere.

Eerste Advocaat-Generaal : M. De Bie.

Pleiters : Mrs. Lagae en Bernolet.

1. Hoger beroep. — Tegen vonnis gewezen op het verzet tegen het bevel van tenuitvoerlegging ener arbitrale uitspraak wegens beslissing buiten de termen van het compromis. — Steeds ontvankelijk.

2. Arbitrage. — Compromis aangegaan door een kerkfabriek. — Volstreckte nietigheid. — Gevolgen t.a. ook van de scheidsrechterlijke beslissing. — Beteekenis van het verbod sommige geschillen aan arbitrale rechtspraak te onderwerpen.

3. Mededeling aan het Openbaar Ministerie. — Werking van de wet van 25 October 1919.

1. *Het krachtens art. 1028, 1° Rv. opgeworpen middel van verzet tegen het bevel van tenuitvoerlegging ener arbitrale uitspraak is essentieel een rechtsmiddel van onbevoegdheid, daar de macht der scheidslieden alleen op het compromis gesteund is. Het hoger beroep tegen het vonnis beslissend over dit opgeworpen middel, is derhalve steeds ontvankelijk, ongeacht het bedrag van het geschil.*

2. *Het compromis aangegaan door een kerkfabriek, zijnde een openbare instelling, is volstrekt nietig. Deze volstreckte nietigheid kan in elke stand van het geding door de partijen en ambtshalve door de rechter worden tegengeworpen. De nietigheid van het compromis heeft de nietigheid van de scheidsrechterlijke beslissing en van het verlot tot tenuitvoerlegging ten gevolge.*

Het verbod om sommige geschillen aan arbitrale rechtspraak te onderwerpen houdt geen rechtstreeks verband met de mededeling aan het Openbaar Ministerie — vermits benevens de aan deze instantie mede te delen zaken dit verbod zich ook tot andere reeksen van geschillen uitstrekt — maar met de speciale aard der processen of de hoedanigheid der gedingvoerende partijen. (Rv. artt. 83 en 1004.)

3. *De krachtens art. 83 Rv. opgelegde mededeling aan het Openbaar Ministerie van sommige geschillen, werd door de wet van 25 October 1919, par. VI, niet opgeheven. Het voorschrift van art. 83 Rv. moet voor het Hof van Beroep nog steeds worden nagekomen.*

Bonquet Alfons t/ Kerkfabriek van Sint Jan Baptist te Oostende.

Gezien de stukken, o.m. het vonnis tussen partijen op tegenspraak gewezen door de Rechtbank

van eerste aanleg te Brugge, eerste Kamer, op 19 Januari 1947;

Gehoord partijen in hun middelen en besluiten;

Wat de ontvankelijkheid van het hoger beroep aangaat :

Overwegende dat geïntimeerde vergeefs tegenwerpt dat, bij gebreke van machtiging om in rechte op te treden, de begroting van het geschil, gedaan in haar besluiten van 9 October 1936, ongeldig is en het beroepen vonnis derhalve in laatste aanleg gewezen;

Overwegende dat, in zake, het verzet tegen het bevel tot tenuitvoerlegging der scheidsrechterlijke uitspraak steunt op artikel 1028. 1° van het Wetboek van Burgerlijke Rechtspleging;

Overwegende dat, waar de macht der scheidsrechters enkel uit het compromis spruit, de bewering dat het vonnis buiten de termen van het compromis geveld werd, in wezen een rechtsmiddel van onbevoegdheid is;

Overwegende dat, wanneer het over onbevoegdheid gaat, het hoger beroep immer ontvankelijk is, ook al overschreed de grond van het geschil het beloop niet der uitspraak in laatste aanleg;

Overwegende dat het feit dat de scheidsrechter in zake geroepen was om in laatste aanleg te beslissen, dus noch dienend, noch afdoend is;

Wat de nietigheid van het compromis betreft :

Overwegende dat, naar luid van artikel 1004 Wetboek van Burgerlijke Rechtspleging, geen mededeelbare zaak aan scheidsrechters mag onderworpen worden;

dat de geschillen die openbare instellingen aanbelangen aan het Openbaar Ministerie moeten medegedeeld worden;

dat de kerkfabrieken openbare instellingen zijn;

Overwegende dat de verbiedende bepaling in kwestie uiteraard de openbare orde aanbelangt en het compromis in weerwil van dit verbod aangegaan derhalve volstrekt nietig is;

Overwegende dat deze nietigheid door elke partij en zelfs voor het eerst in hoger beroep mag tegengeworpen worden;

dat de rechter ze zelfs ambtshalve moet tegenstellen;

Overwegende dat geïntimeerde zonder meer grond aanvoert dat artikel 83 van het Wetboek van Burgerlijke Rechtspleging feitelijk vervallen zijnde uit kracht der wet van 25 October 1919, enig artikel, Nr VI, de slotbepaling van artikel 1004 Wetboek van Burgerlijke Rechtspleging geen toepassing meer vindt;

Overwegende echter, enerzijds, dat het feit dat benevens de mededeelbare zaken, meer andere reeksen door de wetgever aan de rechtsmacht der scheidsrechters onttrokken zijn, wel bewijst dat dit verbod niet hoofdzakelijk beoogt die geschillen aan het advies van het Openbaar Ministerie te onderwerpen, maar wel ze, ten aanzien van hun speciale aard of van de persoon der gedingvoerenden, ter kennis van de gewone rechtbanken voor te behouden, dat noch de aard dier zaken, noch de hoe-

danigheid der partijen enige verandering ondergaan door de tijdelijke wijziging der rechtspleging door de wet van 25 October 1919 ingevoerd;

Overwegende, anderzijds, dat de mededeling aan het Openbaar Ministerie voorgeschreven bij artikel 83 Wetboek van Burgerlijke Rechtspleging geenszins opgeheven werd door de wet van 25 October 1919;

Overwegende dat, weliswaar, in eerste aanleg, het advies van het Openbaar Ministerie niet meer in te winnen is wanneer de Voorzitter der rechtbank, hetzij ambtshalve, hetzij op verzoek der pleitbezorgers van partijen, de zaak naar een Kamer verwijst die zonder aanwezigheid van het Openbaar Ministerie zetelt;

Overwegende, echter, dat een geschil door artikel 83 Wetboek van Burgerlijke Rechtspleging bedoeld door die willekeurige verwijzing zijn karakter van mededeelbare zaak niet verliest;

Overwegende dat die mededeling, ten andere, na als voor, bij de rechtspleging vóór het Hof, voorgeschreven blijft;

Overwegende dat de bevoegdheid van het scheidsrecht in de gevallen voorzien voor artikel 1004 i.f. Wetboek van Burgerlijke Rechtspleging nog immer op grond van artikel 83 van zelfde Wetboek te beoordelen is;

Overwegende dat de nietigheid van het compromis deze mee brengt van de scheidsrechterlijke beslissing en gevolgelyk van het verlof van tenuitvoerlegging;

Om deze redenen :

Het Hof,

Alle verdere of strijdige conclusiën verwerpend,

Ontvangt het hoger beroep, verklaart het grond, doet te niet de bestreden beslissing;

Verbeterend, verklaart het verzet gegrond;

Verklaart het compromis tussen partijen aangegaan de 20 September 1935 nietig en van gener waarde;

Doet gevolgelyk te niet de scheidsrechterlijke uitspraak van 16 December 1935 en het bevel van exequatur derzelve dd. 20 Februari 1936;

Zegt voor recht dat partijen zullen gesteld zijn in dezelfde staat als vóór het compromis.

NOOT : 1. Betreffende de ontvankelijkheid van het hoger beroep zie men o.m. R. van Lennep. Handleiding voor het scheidsrecht, blz. 146 en 163 e.v.; Braas, Précis de procédure civile, nrs 1516 e.v.; Van Bauwel, Handboek voor het burgerlijk procesrecht, II, nr 813; Bernard, L'arbitrage volontaire en droit privé, nrs 683 e.v..

2. Betreffende de nietigheid van het compromis vgl. o.m. van Lennep, a.w., blz. 14 e.v.; Braas, a.w., nr 1499; Van Bauwel, a.w., nr 793 e.v.; Bernard, a.w., nr 48. Over de kerkfabrieken zie men Rép. prat. du droit belge, Vo. Cultes, nrs 207 e.v. en nr 1159; Vauthier, Précis du droit administratif de la Belgique, nrs 197 e.v.; De Page, I, nr 506; Kluytens, Personen- en Familierecht, nr 17.

3. Het vraagstuk, dat gesteld is in verband met art. 83 Rv. en de wet van 25 October 1919, verlengd bij de wet van 18 Augustus 1928, waarvan de tekst gewijzigd werd door de wet van 12 Mei 1937, behoeft nadere precisering, vooral o.i. vanwege de wetgever. Vgl. o.m. Rép. prat. du droit belge, Vo. Procédure civile, nrs 118 e.v.; idem, Vo., Ministère public, 103 e.v., voornamelijk nrs 178 e.v.; Braas, a.w., I, nrs 117, 118, 907-908; Le Paige, In welke gevallen is de mededeling van de zaak aan het openbaar ministerie voor de rechtbank van eersten aanleg verplichtend? in R.W. 1934, 1935, 1209 e.v.; Van Bauwel, a.w. I, nrs 124 e.v., alsmede de bij deze auteurs aangehaalde rechtspraak. Belangwekkend is het arrest van cassatie van 31 Januari 1935, Pas. 1935, I, 133 met noot van P. L..

Het komt ons voor, dat het standpunt in de bovenstaande beslissing van het Hof te Gent in zijn algemene niet genuanceerde formulering moeilijk overeen te brengen is met het cassatie-arrest van 1935 en met de wijziging van de

wet van 12 Mei 1937. De bepalingen van art. 83 Rv. met die van de wet van 25 October 1919, VI, en die van de wet van 12 Mei 1937 zijn op zijn minst tegenstrijdig. Welke waarde en welke zin heeft art. 83 Rv. nog wanneer de rechtbanken van eerste aanleg op grond van nieuwe wettelijke bepalingen het voorschrift van dit artikel niet meer moeten nakomen?

BURGERLIJKE RECHTBANK TE ANTWERPEN

5e Kamer. — 9 Juli 1947.

Voorzitter : M. Anthonis.

Openbaar Ministerie : M. Sury.

Pleiters : Mrs. Vincentelli, Basyn (Brussel) en Verschelden (Brussel).

1. Bevoegdheid (ratione loci). — Vorderingen tegen de Staat.
2. Concessie van een openbare dienst (afhaling en verdelgung van dierenlijken en slachtafval). — Gedeelte-lijke intrekking daarvan. — Recht op schadevergoeding? — Bevoegdheid van de rechterlijke macht.

1. De vorderingen tegen de staat worden aanhangig gemaakt bij de rechtbank van de plaats, waar de verbintenis, die het voorwerp van dergelijke vorderingen uitmaakt, moet uitgevoerd worden. (Rv. art. 40; wet van 25 October 1919 (18 Augustus 1928), art. XVIII.)

2. Wanneer de staat aan een private onderneming het monopolium toestaat om de dierenlijken en slachtafval op het grondgebied van verschillende provincies af te halen en te verdelgen, is de tussen deze partijen getroffen regeling geen privaatrechtelijke overeenkomst, maar een concessie van een openbare dienst. De staat kan, krachtens zijn imperium ten allen tijde een dergelijke concessie intrekken; hij zal echter schadevergoeding verschuldigd zijn, wanneer door de intrekking inbreuk op verworven rechten wordt gemaakt.

De rechterlijke macht is t.a.v. overheidshandelingen alleen bevoegd om te beslissen over de aantasting van burgerlijke rechten en de daaruit voortvloeiende gevolgen.

N.V. Lahaye t/ Belgische Staat (Ministerie van Landbouw).

Aangezien de vordering er toe strekt verweerder te horen veroordelen zekere overeenkomst van 1 Januari 1941 uit te voeren zodanig dat aanlegster haar dienst bestaande in het wegnemen der dierenlijken mag hernemen in het gebied tussen de rechteroever der Maas en de linkeroever der Vesdre met daarenboven 5000 frank per dag schadevergoeding te betalen aan aanlegster vanaf 1 October 1946;

Aangezien bij overeenkomst tussen aanlegster en de Belgische Staat in dato 31 December 1940 bedongen werd dat verzoekster gratis en dit gedurende een periode van 10 jaar vanaf 1 Januari 1941 op zich zou nemen het weghalen en vervoer naar haar vilbeluik van alle lijken van dieren en voor het gebruik ongeschikt verklaarde afvallen om ze te vernietigen de opbrengst dezer vernietiging zijnde de omvormde materies aan aanlegster toekomende als enige remuneratie;

Aangezien verweerder dit weghalen en vernietigen toestond over het grondgebied der Provincie Brabant, Antwerpen, Namen, Luxemburg en het zuidelijke gedeelte der Provincie Luik tussen rechter-

oever Maas en linkeroever Vesdre en stond des-aangaande aan aanlegster op dit grondgebied het monopolium toe;

Aangezien in tegenstrijd met deze overeenkomst verweerder aan aanlegster het recht heeft ontnomen van het wegnemen in het zuidelijk gedeelte der provincie Luik dat ongeveer 1/6 vertegenwoordigt van de algehele grondstoffen op welke aanlegster volgens de overeenkomst rekenen kon om hare vergoeding te bekomen bij de bewerking en verkoop der omvormde grondstoffen; dit grondgebied werd inderdaad aan aanlegster ontnomen bij ministerieel Besluit van 20 Oogst 1946 en toegestaan aan een zekere firma Smets, een andere vilder die een soortgelijk kontrakt had bekomen voor de Provincie Limburg en het Noorden der Provincie Luik;

Aangezien de bewerkingen voorzien onder strenge hygiënische voorwaarden dienen te geschieden welke uit die hoofde van aanlegster zeer hoge uitgaven hebben gevegd om zijn vilbeluik te Schoten in te richten in een ultra moderne en voorbeeldige installatie;

Aangezien aanlegster door dit inkrimpen van het gebied waarover haar werkzaamheden ingevolge het bestaande kontrakt moest gaan verlies ondergaat om reden een gedeelte van haar instelling, machines, gereedschap, vervoermateriaal, enz. overbodig is geworden en hare, in de inrichting belegde kapitalen alzo onbezoldigd moeten blijven in een merkzame mate;

Aangezien verweerder alvorens de grond der zaak aan te raken 2 verschillende argumenten van onbevoegdheid gelden doet 1° *ratione loci*; de Rechtbank van Antwerpen zou onbevoegd zijn om rede het kontrakt van wege de Belgische staat maar een enkele verbintenis bevat van zijnentwege, 't is te zeggen het monopolium aan aanlegster te bezorgen op een gegeven gebied wat een verbintenis daartelt van niet te doen, en indien bijgevolg aan deze verbintenis van wege de Belgische Staat is tekortgekomen en de uitvoering er wordt van gevraagd is het de rechtbank van Brussel alleen die bevoegd is om rede de enige verbintenis van wege verweerder in deze stad moest uitgevoerd worden;

2° *ratione materiae* :

Aangezien het monopolium aan aanlegster toegekend haar gedeeltelijk is ontnomen door Ministerieel Besluit van 20 Oogst 1946 de vordering komt er bijgevolg op neer de uitvoering van een ministerieel besluit genomen door de bevoegde Minister binnen de perken zijner bevoegdheid door de rechtbank te doen opheffen wat onmogelijk is vermits het gaat over een openbare dienst van algemeen belang en de Belgische Staat hier handelend als openbaar gezag, het door aanlegger ingeroepen kontrakt is niet van privaatrechtelijke maar wel van publiekrechtelijke aard;

Bevoegdheid ratione loci :

Aangezien wanneer men de overeenkomst tussen partijen afgesloten op 1 Januari 1941 ontleedt men tot de gevolgtrekking komt dat de rechtbank van Antwerpen wel degelijk bevoegd is;

Aangezien indien het enkel ging over het weghalen der dierenlijken en onbruikbare afval deze

bevoegdheid misschien zou twijfelachtig kunnen zijn daar deze weghaling geschiedt op verschillende plaatsen en voor wat de huidige betwisting aangaat is het bijzonder in de Provincie Luik, maar het gaat niet alleen over de weghaling, het gaat bijzonder over de vernietiging en dit moet worden bewerkt te Ciney en of te Schoten en daar zoals het later zal worden onderzocht aanlegster minstens tijdelijk de lijken te Schoten moest verbruiken had de Belgische Staat de verplichting het verbruiken der lijken en afval van het bewuste gedeelte der Provincie Luik te Schoten aan de inrichting van aanlegster te verzekeren;

Aangezien het elementair is dat, diegene die gelast wordt met het afhalen van zekere grondstoffen die in zijn bestaande nijverheidsinrichting moeten worden gebruikt zijn hoofdzetel daar is gelegen waar hij de bewerking moet doen welke hem opgelegd is, in zijn hoofde is dus ontegensprekelijk de rechtbank van Antwerpen bevoegd;

Aangezien het van de andere kant niet ernstig kan volgehouden worden dat het anders is gesteld voor wat de Belgische Staat aangaat die zich enkel zou hebben verbonden het monopolium toe te staan verbintenis welke bestaat iets niet te doen en de bevoegdheid zou meeslepen van de rechtbank van Brussel;

Aangezien inderdaad de verbintenis van wege de Belgische Staat niet alleen bestaat in het verzekeren van het monopolium op een gegeven grondgebied de hoofdverbintenis van verweerder bestaat hierin dat de Belgische Staat aanlegster gelast met de vernietiging der dierenlijken en afvallen, dat hij dit oplegt voor een zekere termijn en voor een zeker gebied zijn maar bijkomende verbintenissen welke de hoofdverplichting komen aanvullen maar ze niet in zich zelve uitmaken, de vernietiging in een bestaande inrichting en bijzonder geschikt is de hoofdzaak en daar deze hoofdzaak in Schoten moest geschieden is de plaats van uitvoering door het kontrakt voorzien hoofdzakelijkerwijze zowel in hoofde van aanlegster als van verweerder de gemeente Schoten;

Aangezien het niet opgaat deze zienswijze te bekampen met de bewoording van het kontrakt waar bedongen wordt dat aanlegster zich « gelast met het weghalen en vernietigen » vermits deze opgenomen last van harentwege noodzakelijkerwijze van wege de Belgische Staat dezelfde opdracht veronderstelt;

Aangezien moest er des-aangaande nog enige twijfel bestaan het volstaat artikel 20 der overeenkomst na te gaan waarin de Belgische Staat zich het recht voorbehoudt na het eindigen of het verbreken van het kontrakt de installaties van aanlegster te Schoten gelegen over te nemen volgens schatting van deskundigen door beide partijen aangesteld welke schatters in geval van niet akkoord zullen aangevuld worden bij een derde schatter te benoemen door de Heer Voorzitter der Rechtbank welke noodzakelijkerwijze de Voorzitter der Rechtbank van Antwerpen zijn moet;

Aangezien uit alle deze beweegredenen onbetwistbaar volgt dat zowel in de geest der beide partijen als in de tekst der bewuste overeenkomst de uit-

voering van de overeenkomst hoofdzakelijk te Schoten moest plaats grijpen en de rechtbank bijgevolg bevoegd is om over de zaak te oordelen;

Bevoegdheid ratione materiae :

Aangezien het er op aankomt de aard der overeenkomst te bepalen;

Aangezien wanneer men nagaat dat de Belgische Staat hier werkelijk optreedt om een dienst van openbaar nut te verzekeren in uitvoering van de wet van 4 April 1900 waarbij de Minister van Landbouw gemachtigd werd contracten af te sluiten met particulieren betreffende de onderneming van wegnemen en vernietigen van dierenlijken men aannemen moet dat het hier niet gaat om een overeenkomst met privaatrechtelijk karakter maar in feite om een concessie van openbare dienst;

Aangezien zulke concessie een daad daarstelt waardoor het Bestuur handelende in zijne hoedanigheid van openbaar gezag aan een particulier het recht toekent een dienst van openbaar nut te verzekeren;

Aangezien de Staat volkomen vrij is in de uitoefening van zijn imperium en hij mag in het belang der openbare gezondheid zijn politierecht uitoefenen zonder de opportuniteit van zijn daden aan de beoordeling der rechterlijke macht kan onderworpen worden;

Aangezien dit nochtans niet meesleept dat eens dat de Staat desaangaande met partikulieren zulke kontrakten heeft afgesloten hij van zijn imperium mag misbruik maken, deze kontrakten mag verbreken, intrekken of inkrimpen zonder enige verantwoordelijkheid van zijnentwege, want in dit geval zou het aan elk particulier onmogelijk worden in zulke gevallen enige verbintenis aan te gaan vermits zulke verbintenissen uiteraard zelve altijd vanwege de concessionaris een min of meer grote kapitaalbelegging vergen waar hij naar willekeur zou kunnen worden van ontroofd;

Aangezien men aannemen moet dat de Staat eens dat hij de uitoefening van zijn recht aan een particulier heeft toevertrouwd wel is waar ingevolge zijn imperium deze kontraktuele delegatie intrekken kan maar indien hierdoor een burgerlijk recht wordt gekreukt is de rechtbank bevoegd en schadevergoeding of vergoeding kunnen verschuldigd zijn daar zulke concessie toegestaan door kontrakt al is ze door de algemene interest beheerst toch altijd de wet tussen partijen uitmaakt;

Aangezien wanneer men de elementen van het kontrakt in casu tussen partijen afgesloten nagaat men tot de gevolgtrekking komt dat hier aanlegster rekenen mocht op zekere winsten die haar bedrijvigheid haar moest verzekeren en dit voor een zeker getal jaren; zij had een verworven recht op het weghalen, vernietigen en verbruiken der lijken van dit gedeelte der Provincie Luik dat hem door het Ministerieel besluit is afgenomen geweest tijdens de loop van het bestaande kontrakt;

Aangezien uit alle deze beweegredenen volgt dat de rechtbank niet kan oordelen dat het Ministerieel besluit op onrechtmatige manier is genomen, de rechtbank kan evenmin aanlegster volgen op haar terrein waar ze vraagt te beslissen dat ze haar dienst op de betwiste gebieden zal mogen hernemen

en het kontrakt zijn volle uitwerksel zal moeten hebben of dat verweerder desaangaande maatregelen zal moeten treffen, maar de rechtbank heeft het recht te onderzoeken welke schade aanlegster heeft geleden ingevolge het afnemen van haar verworven rechten op het uitoefenen van hare bedrijvigheid op het betwiste gedeelte der Provincie Luik;

Aangezien verweerder zich volkomen rekening geeft van deze principes en ze zelf aldus bestempelt vermits om aan de veroordeling tot vergoeding te ontsnappen hij beweert en tracht te bewijzen dat wat hij noemt « het gedeeltelijk verbreken van het kontrakt bij Ministerieel Besluit » zich verrechtvaardigt ten gevolge de tekortkoming vanwege aanlegster aan hare verbintenissen en verplichtingen;

Aangezien men er also toe gebracht wordt de aangehaalde verwijten door verweerder aan aanlegster gedaan te onderzoeken wat eigenlijk de grond der zaak uitmaakt;

Grond der zaak :

Aangezien verweerder dus beweren wil dat er geen krenking van enig burgerlijk verworven recht kan plaats hebben daar waar aanlegster aan hare verplichtingen tekort is gekomen;

Aangezien in deze zin verweerder eerst en vooral drukt op de niet naleving van artikel 9 van het kontrakt waardoor aanlegster zich had verbonden de verzamelplaats van Ciney om te bouwen in een vilbeluik en dit voor het einde van het jaar 1941;

Aangezien deze ombouwing werkelijk niet is gebeurd maar het volgt uit de elementen der zaak dat er vanwege de Belgische Staat niet is op aangedrongen zeker tijdelijk en misschien wel ten eindelijke titel is van afgezien;

Aangezien inderdaad reeds vanaf 4 Januari 1941 aanlegster aan de Sekretaris-Generaal voorlegde dat hij in de loop van het jaar de bewijzen zou leveren dat op industrieel en hygiënisch gebied het verzamelpunt van Ciney als dusdanig zulke voldoening zou geven dat het departement er zou in toestemmen het zo te behouden, en het antwoord van het Bestuur was niet afwijzend vermits op 17 Januari 1941 aan aanlegster werd geantwoord « deze beslissing zal afhangen van de waarnemingen die zullen gedaan worden betreffende de wijze van uitbating »;

Aangezien op 5 April 1941 aanlegster op de kwestie terug kwam bij het Bestuur en op 22 April 1941 verkreeg zij van het Departement antwoord waarbij de termijn van ombouwing van Ciney werd verlengd tot 30 Juni 1942 en haar werd ter kennis gebracht « dat het Departement zou nagaan of aanlegster's organisatie van aard zou zijn haar te ontlasten van deze verplichting ten minste gedurende de abnormale periode die men toen doormaakte »;

Aanlegster doet dan gelden dat er omtrent die datum is overeengekomen dat de inrichtingen van Schoten dienden uitgebreid te worden en men van het ombouwen van Ciney in deze voorwaarden zou hebben afgezien;

Aangezien deze bewering degelijk is gestaafd door een schrijven van het Departement in dato 12 No-

vember 1941 waarin gezegd wordt « ik trek uwe aandacht op de interest die er bestaat uwe installatie van Schoten zo uit te breiden dat ze bij machte zou zijn alle vernietigingen u toegestaan bij uw kontrakt te centraliseren » en terzelfder tijd werd door zelfde departement in dato 10 November 1941 aan de Commissaris van 's Land wederopbouw een schrijven gericht om aanlegster bij te staan in deze werken;

Aangezien sedert die datum de Belgische Staat nooit meer heeft aangedrongen tenzij op 19 Oktober 1945 wanneer de Heer Minister zelf de aandacht van aanlegster er op trok dat ze de kwestie van het verbouwen van Ciney moest instuderen;

Aangezien intussen aanlegster hare inrichting van Schoten had omgebouwd in een ultra moderne installatie ten koste van zeer grote kapitalenbelegging;

Aangezien op 8 Mei 1946 de Heer Minister nogmaals op de niet naleving van artikel 9 terugkwam en dit feit als een kontraktbreuk inriep vanaf einde 1941 als wanneer nochtans de termijn was verlengd geweest en de Belgische Staat tot op die datum nooit had aangedrongen;

Aangezien daarop in dato 20 Oogst 1946 door Ministerieel Besluit het bewuste grondgebied der Provincie Luik aan aanlegster ontnomen en aan een ander vilder Smets werd toebedeeld;

Aangezien het uit al dit blijkt dat artikel 9 niet moest nageleefd worden tot 30 Juni 1942 en er nadien werd voorgespiegeld dat indien de organisatie van aanlegster volle voldoening kon leveren en alzo zou bewijzen dat de oprichting van Ciney zich niet opdrong men er zou van afgezien hebben, deze toestand is zo gebleven tot in 1945 terwijl in die periode aanlegster hare inrichting te Schoten gans heeft herbouwd, vergroot en gemoderniseerd;

Aangezien men alzo, al komt het niet volledig bewezen voor dat er ten eindelijke titel van het ombouwen van Ciney is afgezien, het toch bewezen is dat aanlegster in de waan is gelaten misleid is geweest, en nooit in mora is gesteld de bedoelde fabriek te Ciney op te richten, dat men haar integendeel zonder enig verwijt of verwittiging grote kapitalen heeft laten beleggen, om Schoten te maken wat het nu is en half de tijdruimte van het kontrakt alzo heeft laten voorbijgaan;

Aangezien verweerder verders aan aanlegster zekere tekortkomingen verwijt bestaande in laat-tijdigheid of gebrek aan weghalen van dierenlijken;

Aangezien uit de menigvuldige bewijsstukken door aanlegster voorgebracht ten overvloede, volgt dat zij zich desaan gaande volledig verrechtvaardigt want de meest aangehaalde gevallen in vertraging of gebrek aan weghaling zijn te wijten geweest aan heikracht spruitende uit oorlogsgebeurtenissen; zo is het onder meer ongeloflijk dat men aan aanlegster verwijt niet regelmatig de dienst te hebben uitgevoerd tijdens het bewuste offensief van Rundstedt en onmiddellijk daarna wanneer de krijgsvorrichtingen volledig aan gang waren of amper afgelopen zodat er nog geen mogelijkheid bestond de openbare verkeerswegen te benuttigen hetzij bij verbod der geallieerde legeroversten hetzij

door de hoogst gevaarlijke toestand waarin de verkeerswegen zich bevonden;

Aangezien wanneer men nagaat dat aanlegster moet verwittigd worden van de afhalingen door de Burgemeesters der verschillende gemeenten en dat deze verplichting in het geheel niet genoegzaam nageleefd wordt niettegenstaande de omzendbrieven die aanlegster desaan gaande uitzendt om de aandacht der gemeenteoverheden op dit feit te trekken, men maar al te zeer inzielt en ondervindt dat hier soms waarlijk verwaarlozing of slechte wil aan de dag wordt gelegd waarvoor aanlegster gene verantwoordelijkheid dragen moet;

Aangezien wanneer men verder bestatigt dat aanlegster tijdens de oorlogsjaren veel moeite heeft gehad haar rollend materiaal op de hoogte te houden en zij van wege de officiële instanties geen de minste tegemoetkoming heeft verkregen men nogmaals moet gevolgtrekken dat indien er verzuim is geweest het niet ten laste van aanlegster kan gelegd worden;

Aangezien door brief van 25 September 1945 het Ministerie van Landbouw dit zelf erkent wanneer ze aan het Ministerie van Openbare Gezondheid schrijft dat : « de toestand niet te wijten is aan het vilbeluik en de aandacht er op trekt dat gemis aan camions en pneus de oorzaak is dat het vilbeluik zoveel moeite heeft om de regelmatige afhaling te verzekeren;

Aangezien deze bekentenis van aard is om over gans de zaak en bijzonder over de zagezegde tekortkomingen aan het kontrakt van wege aanlegster een eigenaardig licht te werpen;

Aangezien men dus oordelen moet dat de vertragingen of gebrek aan weghaling te wijten zijn geweest aan gebeurtenissen van heikracht aan het verwaarlozen hunner verplichtingen door de gemeenteoverheden en niet aan de schuld van aanlegster;

Aangezien bijgevolg aanlegster haar verworven recht op het verbruik der dierenlijken en afval van het betwiste gedeelte der Provincie Luik niet heeft verloren ingevolge zekere aangehaalde tekortkomingen en er komt haar vergoeding toe voor het verlies dat hij ondergaat omdat een gedeelte harer inrichtingen, machines, gereedschap en rollend materiaal overbodig geworden zijn;

Aangezien de Rechtbank om deze vergoeding te kunnen bepalen over de nodige gegevens niet beschikt en verdere onderzoeksplichten bevelen moet;

Om deze redenen :

De Rechtbank gehoord de Heer Sury, Substituut Procureur des Konings in zijn gelijkvormig advies gegeven ter openbare zitting van 25 Juni 1947 verleent akte aan aanlegster dat zij het geding schat op meer dan 100.000 fr. om te voldoen aan de aanleg en de bevoegdheid;

Verklaart zich bevoegd ratione loci, verklaart zich onbevoegd ratione materiae en alvorens recht te doen ten gronde;

Benoemt als deskundigen de Heren Jardinet, hoofdingenieur, Metaalfabriek van Hoboken, Wouters Gustaaf, bouwkundige te Berchem, Jacqumain, rekenplichtige te Antwerpen, dewelke in een berede-

neerd verslag onder eed te bevestigen bij de nederlegging zullen nagaan en vaststellen :

1° in hoeverre de installatie van het vilbeluik van Schoten overbodig of te belangrijk is geworden sedert het ontnemen van het betwiste gedeelte der Provincie Luik;

2° of de opbrengst der grondstoffen van dit grondgebied waarlijk één zesde uitmaakte der te vernietigen dierenlijken en afval;

3° welke kapitaalsbelegging de inrichting van Schoten heeft geveegd;

4° welke is het gedeelte van dit kapitaal dat, ingevolge de gebeurtenissen onrenderend zal blijven en moet dit beschouwd worden als verloren voor aanlegster;

5° welke is de vergoeding die bijgevolg aan aanlegster billijk toekomen moet om haar van deze verliezen te dekken rekening houdende met de duur van het kontrakt van 31 December 1940;

Om na dit deskundig verslag te worden besloten en gevonnist als naar recht;

Voorbehoudt de kosten;

Verklaart het vonnis uitvoerbaar bij voorraad spijs alle verhaal en zonder borgstelling.

NOOT: 1. Betreffende de bevoegdheid *ratione loci* vgl. o.m. Rép. prat. du droit belge, V°, Compétence en matière civile et commerciale, nrs 1511 en 1912 en 1577; Braas, Précis de procédure civile, I, nrs 759 en 760.

2. Betreffende de in bovenstaand vonnis aangehaalde problemen vgl. o.m. Rép. prat. du droit belge, V°, Concession, voornamelijk nrs 40, 53, 54, 55, 78, 80, 112, 113, 115, 116, 138; Vauthier, Précis du droit administratif de la Belgique, nrs 230 e.v.; De Page, IV, nr 491, en V, nr 815 e.v.; Braas, a.w., I, nrs 382 e.v.; Van Bauwel, Handboek voor het burgerlijk procesrecht, nrs 392 e.v..

In de Belgische rechtswetenschap en praktijk zijn de vragen t.a.v. overeenkomsten met overheidslichamen en het recht op schadevergoeding in zake concessies op weinig voldoening gevende en volledige wijze behandeld.

Het is treffend, dat in de twee recente Belgische werken over burgerlijk recht van De Page en Kluykens over de zgn. « publiekrechtelijke overeenkomsten » of « contrats administratifs » bitter weinig wordt gezegd. Ook de administratiefrechtelijke literatuur heeft deze onderwerpen niet uitgediept en vertoont een uiterst verward beeld, mede veroorzaakt door de invloed van het in andere omstandigheden ontstane Franse voorbeeld. Deze constatactie wordt bevestigd door de Répertoire pratique du droit belge, waar men onder het woord « concession », talrijke tegenstrijdige en zelfs onbegrijpelijke citaten uit jurisprudentie en doctrine vindt aangehaald.

Een meer diepgaand en algemene studie van het begrip der overeenkomst en der eenzijdige overheidshandeling — en in verband daarmee van de onderscheiding en betrekking tussen privaats en publiek recht, en van de toepasbaarheid van het burgerlijk recht in het algemeen in verhoudingen, waarbij overheidslichamen betrokken zijn — komt als zeer gewenst en ook, nu de Raad van State eerlang zijn werk zal aanvangen, als dringend voor. (Vgl. Maurice Cornil, Portée de l'arrêt de la Cour de Cassation du 5 novembre 1920 — Sujétion des pouvoirs publics au droit civil, in Belgique judiciaire, 1939, 449-470, waarin de problematiek en de opvattingen van de Belgische auteurs en rechtspraak beknopt gesteld en samengevat zijn. Vauthier, a.w., nr 230, van zijn kant ziet de verhouding tussen de concessionaris en de overheid als een zuiver civielrechtelijke.)

De oplossing van de onzekerheid betreffende het rechtskarakter van de zgn. publiekrechtelijke overeenkomsten — ter gelegenheid waarvan ook het gebruik van de terminologie uit het verbintenis- en contractenrecht nader dient onderzocht te worden — houdt rechtstreeks verband met de rechtsgrond, waarop het eventueel recht op schadevergoeding is gesteund. In zake de door de staat verschuldigde vergoeding bij intrekking van een concessie werden in ons land verschillende standpunten en theorieën verdedigd, steunende op de contractuele aansprakelijkheid of op de delictuele aansprakelijkheid van de staat, of op een inbreuk op art. 11 der Grondwet, of op het beginsel van de « égalité des charges ». (Vgl. M. Cornil, aangehaald artikel; Rép. prat. du droit belge, t.a.p.; De Page, V, nr 816 en IV nr 491, p. 473, noot 4.)

Een goed overzicht van de Franse theorieën en oplossingen en van de toestand in het Nederlandse rechtsleven vindt men in het werk van Mr. G. J. Wiarda, Overeenkomsten met Overheidslichamen, Zwolle, Tjeenk Willink, 1939, dat voor de Belgische jurist ter vergelijking buitengewoon interessant is.

RECHTBANK VAN KOOPHANDEL TE AALST

1e kamer. — 22 Juli 1947.

Voorzitter : M. De Schaepdryver.

Rechters : M.M. Cremers en De Beul.

Referendaris : M. Van den Bergh.

Pleiters : Mrs. Derycke en Claus, loco De Clippele.

1. Bevoegdheid van de rechtbank van koophandel. — Geschillen strekkende tot het herstel van schade, veroorzaakt door de dood, een lichamelijk letsel of ziekte van een persoon. — Regels betreffende de wedereisen. — Betekenis van het woord « feit » in artikel 37, I, der wet op de bevoegdheid.
2. Handelsdaad. — Quasi-delict.
3. Aansprakelijkheid. — Begrip van « schuldige » daad. — Bewijs van het oorzakelijk verband.

1. Ofschoon de wetgever bepaald heeft, dat de rechtbanken van koophandel in geen geval kennis nemen van de geschillen, strekkende tot het herstel van de schade veroorzaakt door de dood van een persoon of door een lichamelijk letsel of ziekte, mag dit verbod evenwel niet in een te letterlijke betekenis worden opgevat. Wanneer een aanridding aan de ene zijde slechts schade aan stoffelijke goederen en aan de andere zijde schade door lichamelijk letsel heeft veroorzaakt, kan de rechtbank van koophandel, wanneer zij normalerwijze bevoegd zou zijn, uitspraak doen over de eis tot vergoeding der stoffelijke schade (Wet van 25 Maart 1876, gewijzigd door de wet van 27 Maart 1891, art. 12)

De rechtbank van koophandel is bevoegd om kennis te nemen van alle wedereisen die tot hare gewone bevoegdheid behoren, alsmede van de niet onder hare gewone bevoegdheid vallende wedereisen, die ontstaan uit de overeenkomst of uit het feit, ten grondslag liggende van de oorspronkelijke eis. Het woord « feit » is door de wetgever in de betekenis van « juridisch feit », — waaronder een quasi-contract, een quasi-delict of een wettelijke bepaling te verstaan is — gebruikt geworden. (Wet van 25 Maart 1876, gewijzigd door de wet van 15 Maart 1932, artt. 37, 1 en 50)

2. Een quasi-delict, door een handelaar in de uitoefening van zijn bedrijf begaan is een handelsdaad. (Wet van 15 December 1872, art. 2)
3. Onder « schuldige daad » verstaat het Hof van Cassatie een ongeoorloofde daad, een daad verboden door de wet; onder daden verboden door de wet is de schending van het recht op de gaafheid van de persoon en de eigendom begrepen. Het oorzakelijk verband wordt bewezen geacht wanneer de « schuldige » daad een gevolg is van de bedrijvigheid van de aansprakelijk gestelde (B.W. artt. 1382 en 1383)

Van Lier P. t/ Baeckmans de Westmeerbeek Fr.

Overwegende dat de eiser op 9 April 1945, op het grondgebied der stad Aalst met zijn auto, van de Stationstraat naar de Vrijheidstraat reed, terwijl de vervoerder, met zijn moto van de Kattestraat naar de Dendermondsesteenweg reed; dat partijen op het kruispunt dezer straten in botsing kwamen;

Overwegende dat de eiser de schade die hij opgelopen heeft toeschrijft aan de daad van verweerder en zijn vordering strekt om deze te doen verwijzen in betaling ener vergoeding van 4.716,80 frank meer de rechterlijke intresten en de kosten; dat verweerder zijn schade, ondermeer lichamelijk

letsel, toeschrijft aan de daad van de eiser en bij tegenvordering betaling eist ener vergoeding van 6.370 frank meer de rechterlijke intresten en de kosten;

1. *Wat de bevoegdheid betreft :*

Overwegende dat beide partijen opwerpen dat de Rechtbank op grond van art. 1, al. 1 der wet van 27 Maart 1891 onbevoegd is *ratione materiae* om nopens de eis tegen haar gericht te vonnissen;

Overwegende dat dit artikel 1, al. 1 luidt als volgt : De rechtbanken van koophandel nemen in geen geval kennis van de geschillen die tot voorwerp hebben het herstel der schade veroorzaakt door de dood van een persoon of door een lichamelijke letsel of ziekte;

Wat de hoofdeis betreft :

Overwegende dat de woorden « in geen geval », welke in de wet van 1891 voorkomen, niet te letterlijk mogen opgenomen worden; dat het inzicht van de wetgever, wanneer hij aan één enkele rechtbank, de burgerlijke bevoegdheid gaf, is geweest, zekere verwickelingen der procedure te voorkomen; dat een Arrest van het Hof van Cassatie dd. 4 Juli 1912 (pas. 1912, I, 380) de betekenis van de wet van 1891 heeft toegelicht als volgt :

« Attendu que, sans doute, cette loi ne distingue pas selon que les dites contestations prennent leur source dans un délit ou quasi-délit ou bien dérivent d'un contrat d'assurance conclu soit par la victime, soit par la personne responsable du préjudice causé, mais que les mots « en aucun cas » dont elle se sert ne font qu'y rendre plus brièvement l'idée dont était animé le législateur et qu'exprimait le rapport fait à la Chambre des représentants en ces termes : « Désormais donc, toute instance tendant à la réparation d'un dommage causé par une mort d'homme, par une lésion corporelle ou une maladie sera du ressort de la juridiction civile, alors même que l'action se fonde sur une responsabilité ou une garantie née d'un acte de commerce »;

Que voulant obvier aux involutions de procédure et aux décisions parfois contradictoires que provoquait l'intentement de semblables actions, la loi, déterminée surtout par les inconvénients qui en résultaient en cas d'accidents survenus en cours de transport des personnes ou d'accidents industriels, n'a plus permis d'isoler l'action née de la responsabilité contractuelle, qualifiée de garantie, de l'action en responsabilité proprement dite... »

Overwegende dat de beoogde verwickelingen niet te duchten zijn wanneer een aanrijding aan de ene zijde slechts schade aan stoffelijke goederen en aan de andere zijde schade door lichamelijk letsel heeft berokkend; dat in dit geval de natuurlijke rechter bevoegd blijft om nopens de schade aan stoffelijke goederen te vonnissen; dat een Arrest van het Hof van Cassatie dd. 17 November 1904 (Pas. 1905, I, 36) de volgende motieven bevat :

« Attendu que si des discussions de la loi du 27 mars 1891 il résulte que le législateur a voulu que quand un même accident pourrait donner naissance à une double action, celle relative au dommage causé à la personne et celle relative au

dommage infligé à une chose, c'est la juridiction civile qui seule serait compétente pour statuer sur le tout, cette extension de la juridiction civile n'est toutefois admissible que lorsque les deux actions appartiennent aux mêmes parties et sont ainsi comme le complément l'une de l'autre; qu'il se conçoit que le législateur ait voulu empêcher que deux instances dérivant de la même cause fussent poursuivies par les mêmes parties devant des juridictions différentes; mais que cette règle, destinée à unifier et simplifier la procédure, ne peut recevoir application lorsque l'action pour réparation du dommage matériel appartient exclusivement à une personne et celle pour la réparation du dommage corporel à une autre; qu'en ce cas il y a nécessairement deux actions indépendantes puisqu'il y a deux demandeurs différents poursuivant chacun un objet qui lui est propre; qu'il faudrait un texte exprès, qui ne se rencontre pas, pour enlever un plaideur à son juge naturel parce qu'un autre plaideur trouve, dans les mêmes faits, la source d'une action qui n'a de commun avec la première que cette unité d'origine »;

Overwegende dat de eiser die slechts schade aan stoffelijke goederen heeft opgelopen bijgevolg gerechtigd was het geding bij de natuurlijke rechter aanhangig te maken; dat de Rechtbank van Koophandel, in het behandelde geval, de natuurlijke rechter van de verweerder is, daar deze handelaar is en al zijn verplichtingen door de wet als handelsdaden geacht worden, ten ware het bewijs werd aangebracht dat zij vreemd zijn aan de handel (art. 2, wet 15 Dec. 1872), dat een quasi-delict door een handelaar begaan in de uitoefening van zijn handel een handelsdaad is (Cass. 20 Juli 1882; Pas. 1882, I, 269); dat de verweerder niet betwist dat de aanrijding geschiedde tijdens de uitoefening van zijn handel;

Overwegende dat de Rechtbank van Koophandel bijgevolg bevoegd is *ratione materiae* om op de hoofdeis te vonnissen;

Wat de tegeneis betreft :

Overwegende dat het regime van de tegenvorderingen beheerst wordt door de artikelen 8 en 11 der wet van 15 Maart 1932, die de artikelen 37 par. 1 en 50 der wet van 15 Maart 1876 hebben gewijzigd, en die luiden als volgt : art. 37, par. 1, al. 1 : De rechtbanken van eerste aanleg nemen kennis van de wedereisen, welke er ook de aard en het bedrag van zijn; de andere rechtbanken nemen kennis van de wedereisen die ontstaan uit de overeenkomst of uit het feit dat aan de oorspronkelijke vordering ten grondslag ligt; art. 50 : De rechter bij wie de oorspronkelijke eis aanhangig is, neemt kennis van de eisen in vrijwaring en de wedereisen, tenzij die vallen buiten zijne bevoegdheid zoals zij bij artikel 37 verlengd werd;

Overwegende dat hieruit volgt dat de Rechtbank van Koophandel, op grond van artikel 50, kennis neemt van al de wedereisen die binnen haar gewone bevoegdheid vallen en daarenboven, op grond van art. 37 par. 1, van de wedereisen die niet binnen haar gewone bevoegdheid vallen, maar enkel wanneer zij ontstaan uit de overeenkomst of uit het

feit dat aan de oorspronkelijke vorderingen ten grondslag ligt (Pas. 1937, III, 37, 129, noot 1; 1939, III, 144);

Overwegende dat uit de voorbereidende werken der wet van 1932 blijkt dat de woorden in art. 37 par. 1: «uit de overeenkomst of uit het feit dat aan de oorspronkelijke vordering ten grondslag ligt» de oorspronkelijke woorden «uit dezelfde oorzaak» hebben vervangen; dat die vervanging gemotiveerd was door de volgende beschouwing: in art. 23 der wet op de bevoegdheid werd het woord oorzaak door het Hof van Verbreking (Pas. 1900, I, 187; 1919, I, 188) gedefinieerd als «de overeenkomst of het juridisch feit dat aan de vordering als onmiddellijke grondslag dient», men oordeelde dat het verkieslijk was de definitie te nemen liever dan het woord «oorzaak» zelf (Pasin. 1932, bl. 62, n° 62); dat bijgevolg in art. 37, par. I het woord «feit» dezelfde betekenis heeft als de uitdrukking «juridisch feit» door het Hof van Verbreking, naar aanleiding van art. 23 gebruikt;

Overwegende dat men door juridisch feit verstaat «un quasi-contract, un délit, un quasi-délit ou une disposition de la loi» (De Paep, I, bl. 143 n° 1);

Overwegende dat de oorspronkelijke verweerder klaarblijkelijk als «feit» dat aan zijn wedereis ten grondslag ligt de aanrijding beschouwt; dat hij aldus een dwaling begaat; dat het «juridisch feit» dat de grondslag zijner vordering uitmaakt het quasi-delict is dat door de oorspronkelijke eiser zou begaan zijn;

Overwegende dat het juridisch feit (quasi-delict) dat aan de grondslag van de hoofdeis zou liggen, helemaal verschillend is van het juridisch feit (quasi-delict) dat aan de grondslag van de wedereis zou liggen; dat het zo waar is dat die twee quasi-delicten door verschillende personen zouden begaan zijn; dat het bijgevolg onjuist is dat de wedereis steunt op het feit dat aan de oorspronkelijke eis ten grondslag ligt;

Overwegende dat hieruit volgt dat art. 37 par. 1 niet kan ingeroepen worden om aan de Rechtbank bevoegdheid te geven om nopens de wedereis te vonnissen;

Overwegende dat art. 50 evenmin kan ingeroepen worden; dat, immers, de wedereis buiten de normale bevoegdheid van de handelsrechter valt, daar de wet van 1891 hem uitdrukkelijk die normale bevoegdheid ontnemt;

II. Wat de grond van de hoofdeis betreft :

Overwegende opdat de artikelen 1382 en 1383 B. W. van toepassing zouden zijn, een schade, een schuldige daad en het oorzakelijk verband tussen de schade en de schuldige daad worden vereist;

Overwegende dat de rechtspraak van het Hof van Cassatie door schuldige daad verstaat: een ongeoorloofde daad, een daad verboden door de wet, en dat onder de daden verboden door de wet dient gerangschikt te worden: schending van het recht op de gaafheid van de persoon en de eigendom;

Overwegende dat het volstaat om tot de verantwoordelijkheid van de verweerder te besluiten dat bewezen zij dat de ongeoorloofde daad een gevolg

is van zijn bedrijvigheid (Zie adviezen H. Proc. Gen. Leclercq: 1929, I, 261; 1924, I, 388; 1937, I, 23; zijn noot, Pas. 1932, I, 200);

Overwegende dat de gaafheid van de eigendom van de eiser werd geschonden door de aanrijding met de moto van verweerder;

Overwegende dat die aanrijding een gevolg was van de bedrijvigheid van verweerder; dat de eiser met zijn auto reeds het midden van de straat had bereikt wanneer de verweerder er is tegen gereden, op de hoogte der voordeur; dat hij die aanrijding zou vermeden hebben door zijn moto tot stilstand te brengen;

Overwegende dat de schadevergoeding door de eiser gevorderd niet wordt betwist;

Overwegende dat voor het opmaken van het exploit en de andere stukken van rechtspleging artikel 2 der wet van 15 Juni 1935 werd toegepast;

Om die redenen :

De Rechtbank, alle tegenstrijdige en meeromvattende conclusiën verwerpende, verklaart zich bevoegd ratione materiae wat de hoofdeis betreft en onbevoegd wat de wedereis betreft; verklaart de hoofdeis gegrond en verwijst de verweerder om aan de eiser te betalen, uit hoofde schadevergoeding, de som van, enz.

NOOT: Zie o.m. in gelijke zin voor wat de bevoegdheid in verband met de wet van 27 Maart 1891 betreft: R.v.K. Brussel, 5 Dec. 1939, Jur. comm. Bruxelles, 1940, 214. Vgl. ook van Bauwel, Handboek voor het Burgerlijk Procesrecht, II, nrs 290 en 291; Braas, Précis de Procédure civile, I, nrs 422 en 436; Fredericq, Traité de droit commercial belge, I, n° 343.

Voor de bevoegdheid ter zake van de eisen in reconventie: vgl. Braas, a.w. I, n° 698 e.v.; Van Bauwel, a.w., n° 374; Fredericq, a.w. n° 351.

BIBLIOGRAPHIE

Mr Dr H. F. A. VOLLMAR: *Het nieuwe Kinderrecht (Wet van 10 Juli 1947, Staatsblad H. 232). Handleiding voor de praktijk.* — Den Haag, N. V. Haagse Drukkerij en Uitgeversmaatschappij, 1947, 219 blz.

Bij de wet van 10 Juli 1947 werd in Nederland een belangrijk onderdeel van het familierecht, het zgn. civielrechtelijk kinderrecht, zowel op formeel als op materieel gebied, gewijzigd.

Om de gewijzigde stof en de officiële toelichting in een meer bruikbare vorm voor de hand te hebben, werd door Mr Dr Völlmar deze handleiding voor de praktijk samengesteld. Naast de nieuwe wettelijke bepalingen met aantekeningen wordt daarin een bondig overzicht gegeven van het kinderrecht sedert de codificatie, de totstandkoming en de hoofdzaken van de nieuwe regeling, de nieuwe wettelijke regeling ten aanzien van onwettige kinderen, de uitoefening der ouderlijke macht, de terminologische wijzigingen, de ontlasting van een ouder tegen zijn wil, de controle op het huwelijk van regeringskinderen, het voordijbeheer, de kinderrechter, de bekostiging van de verzorging en opvoeding van minderjarigen door hun ouders, het vervallen van de medevoogdij van de man, de wijzigingen van minder ingrijpende aard en de niet opgenomen onderwerpen. Het werk is in zijn genre volledig door de toevoeging van een vergelijkend overzicht van oude en nieuwe wetbepalingen, alsmede van een register.

Wie kennis wil nemen van het nieuwe Nederlandse kinderrecht is aangewezen op deze handleiding, waarin de stof op objectieve en overzichtelijke wijze door Mr Völlmar werd behandeld.

D. W.

MEDEDELINGEN

DE TAAK VAN DE RAAD VAN STATE

Uit een mededeling van de Minister van Binnenlandse Zaken, d.d. 16 Januari 1947, over de historiek, de taak en de samenstelling van de Raad van State, lichten wij het gedeelte dat handelt over de respectievelijke bevoegdheden van dit organisme:

De instelling van de Raad van State beantwoordt aan een tweeledig doel:

1. te zorgen voor een degelijke opstelling van de wetten en besluiten;

2. de burgers te begiftigen met waarborgen, die zij vóór de instelling van de Raad van State niet bezaten.

Het gaat hier dus om een instelling, waarvan de taak op twee verscheidene doeleinden gericht is: de voorbereiding van de wettelijke en reglementaire teksten te verbeteren, hun onderling verband met de wetgeving te verzorgen en, anderdeels, de betrokken burgers behoorlijke waarborgen tegenover de beslissingen van het administratief gezag aan de hand te doen. Vandaar de instelling van twee afdelingen in de Raad van State: de afdeling wetgeving en de afdeling administratie.

De eerste heeft tot taak een met redenen omkleed advies uit te brengen over de tekst van elk door de regering ingediend wetsontwerp. Dit advies moet natuurlijk blijven op redactioneel gebied en de grond van de zaak buiten beschouwing laten.

De Raad van State staat insgelijks ten dienste van het Parlement wanneer dit zijn advies verlangt te vernemen omtrent de amendementen welke gedurende een beraadslaging worden ingediend. In dit geval zouden die teksten bij de Raad van State aanhangig gemaakt worden door de voorzitter van de Kamer der Volksvertegenwoordigers of door de voorzitter van de Senaat. De Regering is trouwens bevoegd de Raad van State om de toelichting en de betekenis van zulke amendementen te verzoeken.

De Raad van State moet eveneens door de regering geraadpleegd worden alvorens een organiek Koninklijk Besluit uit te vaardigen.

De afdeling administratie brengt gemotiveerde adviezen uit of beschikt door middel van arresten.

Zij brengt gemotiveerde adviezen uit uitsluitend ter zake van moeilijkheden en geschillen waarvan de oplossing en de beslechting aan de Uitvoerende Macht is opgedragen. Het zijn de Ministers die de Raad van State om die gemotiveerde adviezen moeten verzoeken en wel in niet-litigieuze zaken van administratieve aard.

Voorts is de afdeling administratie gehouden de regering te adviseren over iedere vordering tot vergoeding betreffende het herstellen van een uitzonderlijk schadegeval, te wijten aan een door de regering, de provincie, de gemeente of het koloniaal gouvernement getroffen of gelaste maatregel, onverschillig of de ten uitvoerlegging van die maatregel normaal is geschied dan wel of men op gebrekkige wijze of met vertraging te werk is gegaan. Doch in zulke gevallen mag de afdeling administratie enkel aangesproken worden zo er geen ander bevoegd rechtscollege bestaat, want haar bevoegdheid is van residuaire aard.

Nog elders zijn er belangen, die door de wettelijke teksten erkend noch beschermd worden, doch niettemin billijkheidshalve, onze achting verdienen: wanneer een burger door een bestuurshandeling benadeeld wordt en niet vergoedingsgerechtigd is omdat die handeling te zijnen opzichte geen enkel burgerlijk of politiek recht heeft gekrenkt, dan staat die burger voortaan beroep op de Raad van State open en dit zowel in de onderstelling dat de administratie van hem één op het openbaar belang berustend offer heeft gevergd, dan wel in

de mening dat de administratie de rechtmatige belangen van die burger met voeten getreden, dit wil zeggen, gezagsoverschrijding of gezagsmisbruik gepleegd heeft.

De Afdeling Administratie doet uitspraak op gronden van billijkheid, rekening houdende met al de omstandigheden van openbaar en particulier belang, onder interpretatie van de bedoelingen der administratie, terwijl de vorm der beslissingen buiten beschouwing blijft. Zo kan het b.v. gebeuren dat zij verklaart tot schadeloosstelling van een handelaar, die door de omlegging van een weg of het bouwen van een brug is benadeeld geworden, hoe gerechtvaardigd de beslissingen van de administratieve gezagsdragers ook zijn; doch het kan eveneens voorkomen dat zij verklaart dat een burgemeester, door verbod te stellen op het houden van een meeting als hinderlijk voor het verkeer, slechts één voorwendsel heeft gebruikt om abusief te kunnen ingrijpen tegen politieke tegenstanders.

Trouwens is het niet enkel door het vorderen van een vergoeding dat de benadeelde burger kan optreden; hij kan ook de vernietiging van de nadeelstichtende maatregel bewerkstelligen, om het even of het gaat om een Koninklijk Besluit of een maatregel van een openbaar rijks-, provinciaal-, gemeentelijk- of koloniaal bestuur.

In zulk geval zal de Raad van State zich niet beperken tot het uitbrengen van een advies, doch zal de administratieve maatregel waaraan gezagsmisbruik of bevoegdheidsoverschrijding kleeft, vernietigen. De te niet gedane maatregel zal niet meer bestaan. Hij zal geen werkende kracht meer hebben en zulks ten aanzien van elkeen.

De Afdeling Wetgeving beslecht ook, door middel van arresten, de moeilijkheden in verband met de onderscheidene bevoegdheden van de provinciale en de gemeentelijke overheden of van de openbare instellingen.

Die aangelegenheden kunnen door alle belanghebbende administratieve overheden bij de Raad van State aanhangig worden gemaakt.

De wet tot instelling van de Raad van State verleent ten slotte aan de Afdeling Administratie bevoegdheid ten aanzien van het bij de gemeentekieswet voorziene beroep in laatste instantie, in zake de verzoekschriften tot herziening of cassatie van sommige vóór of tijdens de oorlog gesloten contracten, enz.

Voorts heeft de wet tot instelling van de Raad van State eindelijk een oplossing gegeven aan het constitutioneel probleem van artikel 106 van onze grondwet, naar luid waarvan het Hof van Cassatie in bevoegdheidsgeschillen uitspraak doet op de bij de wet bepaalde wijze.

Na 1830 hadden de regering en het Parlement vergeefs getracht het bij artikel 106 der grondwet voorziene wetsontwerp tot stand te brengen. De instelling van de Raad van State heeft dat probleem geregeld. De wet van 23 December 1946 past trouwens het grondwettelijk principe toe, waarnaar de opperste bevoegdheid te dier zake aan het Hof van Cassatie is toevertrouwd.

STATISTIEKEN OVER DE WERKZAAMHEID VAN DE AFDELING VOOR DE GESCHILLEN VAN BESTUUR VAN DE RAAD VAN STATE IN NEDERLAND

De samenstelling en de bevoegdheid van de Raad van State in Nederland werden geregeld bij een wet van 21 December 1861.

De laatste tijd is de omvang der werkzaamheden van de afdeling voor de geschillen van bestuur van de Raad van State tot een ongekennde hoogte gestegen, zodat wijzigingen in de samenstelling worden voorbereid. Teneinde hiervan een beeld te geven, kunnen

de onderstaande cijfers, vermeld in de memorie van toelichting bij het ontwerp van een daartoe strekkende wet, dienen:

in 1937 aantal geschillen van bestuur:	520
1938	771
1939	766
1940	657
1941	320
1942	240
1943	171
1944	167
1945	30
1946	565
1947 (tot 1 September)	1625

REVUE CRITIQUE DE JURISPRUDENCE BELGE

In aansluiting met onze mededeling over het hogergenoemd tijdschrift in ons nummer van 4 Januari 1948, kunnen wij mededelen, dat zo juist de laatste aflevering van de eerste jaargang verschenen is.

Deze aflevering opent met een treffend in memoriam voor Mr R. Marcq, lid van het directie-comité; en sluit met een algemeen en analytisch inhoudsregister.

De volgende beslissingen werden opgenomen: een cassatie-arrest van 30 Januari 1947 over het karakter der wettelijke bepalingen betreffende het bewijs der verbintenissen; een arrest van het Hof van Beroep te Gent van 22 Januari 1944 over het contract van vennootschap, waarin een clause van vrijstelling van verlies is opgenomen; een arrest van cassatie van 27 Juni 1946 over het juridisch verlies van de gehuurde zaak en over de werking der overmacht in synallagmatische overeenkomsten; een vonnis van Namen van 17 Maart 1947 in verband met het vruchtgebruik en de bijdrage in de onderhoudsreparaties, veroorzaakt door overmacht. Onder deze beslissingen zijn belangrijke noten gepubliceerd van Dabin, Limpens, de Bersaques en Dekkers.

P. J.

HET PROBLEEM JEHAN BOUTELLIER

Vorbereidend werk tot een kritische uitgave van de « *Somme rural* ».

Jehan Bouteiller, ook Le Boutellier, Boutellier of Bottelgier geheten, is ongetwijfeld een der meest belangrijke, meest betwiste en meest raadselachtige juristen der late Middeleeuwen. Bijna al zijn biografen vermelden verschillende geboorte- en overlijdensdata, verschillende geboorteplaatsen, en zijn het evenmin eens over de functies, die hij bekleed heeft, en over het land, waartoe hij gerekend moet worden.

Op grond van de meest recente publicaties zou hij rond 1340 te Perne (nabij Atrecht) geboren zijn en na in de rechten gestudeerd te hebben, luitenant van de baljuw van Vermandois (toenmaals een zeer belangrijke functie; hoofdplaats van Vermandois was St Quentin) en daarna plaatsvervangende hoofd-baljuw van Doornik, het Doornikse, Mortagne, Sint Amands (van 1386 tot 1395) geweest zijn. Het is bewezen dat hij (ere)raadsheer was van de koning van Frankrijk, en niet raadsheer in het Parlement te Parijs, zoals vele zijner biografen beweren. Overleden te Doornik tussen 16 September 1395 en 24 Januari 1396, ligt hij aldaar begraven in de kerk van St Brice.

Boutillier is de schrijver van de beroemde *Somme rural*, waaraan hij bijna vijftig jaren zou gewerkt hebben. De *Somme rural* is een verzameling van het canonieke- en gewoonterecht der aan het Parlement te Parijs onderworpen gewesten uit de laatste helft der XIVe eeuw. Opgenomen werden o.m. de costumen en rechterlijke uitspraken van het Doornikse, Kroonen Frans-Vlaanderen, het graafschap Henegouwen,

Artesië, Vermandois, Normandië, Picardië, Anjou en Parijs. Om zijn taak te kunnen volbrengen, heeft Boutillier zelf rijkelijk geput uit de Grand Coutumier de Normandie, de Etablissements dits de Saint Louis, de Anciens Usages d'Artois en de twee Styles van Guilhaermoz. Het werk, blijkbaar zonder vast plan opgesteld, bestaat uit twee boeken en 167 hoofdstukken.

Over de betekenis van het woord *rural* zijn de biografen van Boutillier het ook niet eens: sommigen leiden er uit af dat het werk op het platteland (een wijk van Doornik, waar Boutillier een huis bezat) werd geschreven, terwijl anderen van oordeel zijn dat hiermede het gewoonterecht bedoeld wordt. De eerste editie, in gothische letter, verscheen in 1479 bij Collard Mansion te Brugge. Een Nederlandse vertaling (« *Somme rurael*, sprekende van allen rechten»), aangepast aan de praktijk van de tijd en van de Nederlanden, van de hand van een onbekend advocaat bij de Grote Raad te Mechelen, werd in 1483 te Delft uitgegeven. Een andere Nederlandse uitgave verscheen in 1529 te Antwerpen. Van de vele latere Franse uitgaven is die van L. Charondas le Caron (1603) de beste. De laatste editie is van 1621 (Nicolas Buon te Parijs).

In Frankrijk werd enkele jaren geleden een commissie opgericht, bestaande uit R. Monier, hoogleraar aan de Rechtsfaculteit te Parijs, voorzitter; Piëtresson de St Aubin, archivaris van het Noorder-Departement, en Mr Paillot, met het doel een moderne uitgave van de *Somme rural* te bezorgen. Van Prof. Monier vernamen wij, dat deze commissie zich tot nu toe vooral heeft bezig gehouden met het vergelijken der verschillende handschriften, het maken van copijen van zekere tekstgedeelten en met opzoekingen nopens de bronnen, waaruit Boutillier zou geput hebben.

Anderzijds werd ons medegedeeld, dat Mr P. Van Dievoet, uit Leuven, sedert enkele jaren een boek over Boutillier voorbereidt.

Het ware verheugend, wanneer deze initiatieven zouden verwezenlijkt worden. De *Somme rural* is niet alleen van groot belang voor de kennis van het praegeredigeerde gewoonterecht van het Doornikse, de graafschappen Vlaanderen en Henegouwen, maar eveneens voor de laat-middeleeuwse rechtsgeschiedenis van het gedeelte van Frankrijk, dat ten Noorden van Parijs is gelegen, en van geheel de Nederlanden. L. Th. M.

TIJDSCHRIFTEN

Nederlandsch Juristenblad, afl. 2, van 10 Januari 1948. — Mr M. M. Polak, De federale structuur van de Sowjet-Unie. — Mr J. Van Lelyveld, Herziening van Tribunaaluitspraken. — Mr F. W. Van den Berg, Wet herstel vermogensovergang Rijksmarkengebied (Staatsblad H. 251). — Mr Ir J. W. Duys, Hulpverlening aan de vijand door staatloze ingezetenen, m. o. L.

Weekblad voor Privaatrecht, Notaris-- Ambt en Registratie, nr 4016 van 10 aJnuari 1948. — Prof. Mr J. Eggens, Bekrachtiging van natuurlijke verbintenissen. — Mr H. J. P. M. Coebergh, Blokkeringsmisère en de Successiewet. — IJ. D. C. Van Duyn, Belastingherziening 1947, m. o. Prof. Dr P. J. A. Adriani.

Journal des Tribunaux, nr 3751, van 11 Januari 1948. — Lucien Lebeau, L'Initiative en matière pénale. — Stéphane Corbieaux, Les arrêtés d'exécution de la loi sur les dommages de guerre. — R. Piret, Les frontières des responsabilités contractuelle et délictuelle en droit luxembourgeois.

Revue Générale des Assurance et des Responsabilités, Juni 1947, nr 6. — Rechtspraak.